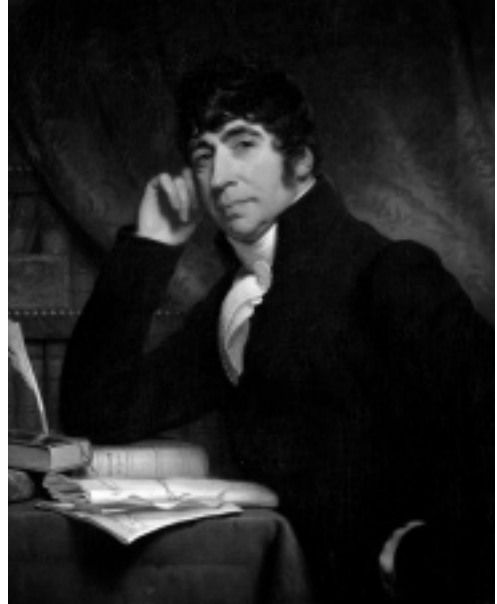

[B] **ZIJN EIGEN HARDNEKKIGSTE TEGENSTANDER.
BIOGRAFIE VAN WILLEM BILDERDIJK (1765-1831)**

De biografie is een lastig, maar al bij al toch ook een dankbaar genre. Dat het geen sinecure moet zijn om een goede biografie te schrijven, kan als understatement tellen: echt goede biografieën komen niet vaak voor. Maar tegelijk verdragen doorgewinterde lezers van het genre veel, meer soms dan goed voor ze is. Ook van minder goede biografieën steek je wel iets op, denken deze lezers dan. Slechte biografieën roepen om die reden minder ergernis op dan slechte romans.

Toch heb ik me nu en dan behoorlijk geërgerd bij het lezen van *De gefnuikte arend*, de biografie van Willem Bilderdijk (1765-1831) die Rick Honings en Peter Van Zonneveld vorig jaar afleverden en die dit jaar de Erik Hazelhoff Biografieprijs won. Mijn ergernis, dat geef ik meteen toe, betrof in de eerste plaats het onderwerp van de biografie. Huizinga omschreef Bilderdijk ooit memorabel als “den grooten ongenietbare”, een nogal dodelijke kwalificatie die de Groningse historicus meteen nuanceerde door te wijzen op “de hartstochtelijke oogen” van de dichter. De passie in die ogen is goed zichtbaar op het schilderij van Van Bree dat op de kaft van *De gefnuikte arend* staat afgebeeld, maar toch blijft na lectuur van het boek vooral het beeld van de maar moeilijk te genieten Bilderdijk over. Na Huizinga hebben onder meer Godfried Bomans, Gerrit Komrij en Boudewijn Büch hun best gedaan om Bilderdijk te rehabiliteren als een groot dichter en een buitengewoon interessant commentator op de woelige tijden waarin hij leefde. Dat laatste is zeker een feit: Bilderdijks leven valt inderdaad samen met een turbulente en minder bekende periode uit de Nederlandse geschiedenis. Als jonge Prinsgezinde advocaat maakte hij in 1795 de inval van het Franse leger mee die ervoor zorgde dat stadhouder Willem V naar Engeland moest vluchten. Bilderdijk ging zijn Prins eerst achterna, belandde vervolgens in Duitsland (waar hij hertrouwde, zonder evenwel gescheiden te zijn van zijn eerste vrouw) en keerde in 1806 terug naar zijn vaderland, dat zich op dat moment nog steeds onder Franse bezetting bevond. Het streven van Bilderdijk om in die jaren hoogleraar te worden bleef onvervuld, mede door zijn reputatie als querulant en lastpak.

Portret van Willem Bilderdijk door Charles Howard Hodges, 1810, olieverf op doek, 79 x 63 cm, Rijksmuseum Amsterdam.

Wel functioneerde hij als een van de leraren Nederlands van Lodewijk Napoleon, de jongere broer van keizer Napoleon, die in die jaren koning van Holland was. Bij het overlijden van Bilderdijk in 1831 was Nederland alweer anderhalf decennium onafhankelijk.

Toch valt van deze politiek en historisch gesproken uitermate woelige tijden in de biografie van Honings en Van Zonneveld niet zo erg veel te merken. Ze vormen weliswaar de achtergrond van Bilderdijks levensverhaal, maar dat verhaal hebben de biografen niet echt geïntegreerd in de geschiedenis. Evenmin doet Bilderdijks leven hier dienst als de lens waardoor de nationale geschiedenis begrijpelijker wordt gemaakt – of vice versa: het leven wordt ook niet betekenisvoller door de omstandigheden waarvan het als een onderdeel had kunnen worden voorgesteld. Als we afgaan op het “woord vooraf” bij *De gefnuikte arend* is dat ook nooit de bedoeling van Honings en Van Zonneveld geweest. “Aan de historische context wordt niet voorbijgegaan”, schrijven ze daar, “maar deze is beperkt gehouden.” Centraal staat “het verhaal van

[Bilderdijs] leven”, zo verzekeren de biografen ons al meteen in de eerste paragraaf van hun boek, waarin de lezer er ook op wordt gewezen dat hij met *De gefnuikte arend* “geen kritische studie over leven en werk van Willem Bilderdijk” in handen heeft. Dat in een biografie het verhaal van een leven centraal staat, hoeft me dunkt niet echt beklemtoond te worden, maar wat Honings en Van Zonneveld met deze tautologisch aandoende uitspraak lijken te willen aangeven is dat de lezers van hun boek vooral *niet meer* dan dat verhaal moeten verwachten. Op zich is dat een keuze als een andere, maar wat deze lezer betreft, is het wel een jammerlijke keuze.

Ook zonde vind ik het dat Honings en Van Zonneveld het “verhaal” van Bilderdijs leven lijken te willen reduceren tot de opeenvolging van gebeurtenissen in dat leven. Van een biografie verwacht ik eerlijk gezegd meer: het levensverhaal zoals dat in het genre wordt beoogd is nooit zomaar een chronologie, maar ook en wellicht vooral een interpretatie, een door de biografen gecreëerd kader waarbinnen de opeenvolging van feiten, daden en teksten meer betekenis krijgen, een andere betekenis dan die welke de gebiografeerde of zijn tijdgenoten eraan toekenden. Ook op dit punt geven Honings en Van Zonneveld niet thuis. Ze laten systematisch (en doelbewust) na om duiding te voorzien bij het verhaal dat ze aan het vertellen zijn en dat ze Bilderdijk daardoor in grote mate ook zelf laten vertellen, aangezien de centrale bronnen van de biografen van zijn hand zijn. Weliswaar wijzen ze er herhaaldelijk op dat Bilderdijk niet noodzakelijk de meest objectieve waarnemer is van zijn eigen leven – zijn hypochondrie, zijn eigendunk en zijn algemene vooringenomenheid zijn legendarisch – maar dat neemt niet weg dat veel van het autobiografische materiaal waarop het leven van Bilderdijk in deze biografie steunt om interpretatie vraagt, ja smeekt. Een gedegen psychoanalyse van Bilderdijk en van diens literaire productie zou ik na lectuur van deze *Gefnuikte arend* meer dan verwelkomen.

Nogmaals, het is het goede recht van Honings en Van Zonneveld om niet voor dat soort kader te kiezen en in plaats daarvan de lezer vooral op een zo neutraal mogelijke manier het levensmateriaal te presenteren dat Bilderdijk ons heeft nagelaten. Wie aan de feiten van dat leven genoeg heeft, kan met deze biografie een heel eind vooruit. Wie een dieper

inzicht wil krijgen in de systematiek van Bilderdijs denken en werk is hier evenwel aan het verkeerde adres. Die lezers kan ik van harte Joris Van Eijnattens *Hogere sferen: de ideeënwereld van Willem Bilderdijk* aanraden (uitgeverij Verloren, 1998).¹ In Van Eijnattens boek worden Bilderdijs opvattingen over (onder meer) moraal, religie, geschiedenis en poëzie in een breder Europees kader geplaatst, waardoor we ook minder de indruk krijgen die Honings en Van Zonneveld, in het spoor van de gebiografeerde zelf, nalaten: dat Bilderdijk een uitzonderlijke en unieke persoonlijkheid was, in daden, woorden en gedachten zonder enige twijfel zijn eigen grootste supporter, maar in werkelijkheid mogelijk zijn meest hardnekkige tegenstander. Het beeld van de gefnuikte arend dat Honings en Van Zonneveld ontlenen aan de spitse beschrijving die Jan en Annie Romein in hun *Erflaters van onze beschaving* van Bilderdijk gaven (“een gefnuikte arend in de hoenderhof”), wordt ten volle bevestigd: Bilderdijk was een mislukt genie, besloten de Romeins al in hun portretgalerij van grote Nederlanders, een vogel die misschien wel tot grote hoogten in staat was, maar die zichzelf voortdurend de wind uit de vleugels haalde.

JÜRGEN PIETERS

RICK HONINGS EN PETER VAN ZONNEVELD, *De gefnuikte arend. Het leven van Willem Bilderdijk*, Prometheus, Amsterdam, 2013, 656 p.

Noot

(1) MARITA MATHIJSEN, “Bilderdijk revisited”, *Ons Erfdeel*, jg. 42 (1999), nr. 2, pp. 305-306.